

Yavaş Şehirlerde Yaşayan Z Kuşağının Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Algıları: Seferihisar Örneği¹

Özgür SARIBAŞ
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
ozgur.saribas@ikc.edu.tr

Simge KÖMÜRÇÜ
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
simge.komurcu@ikc.edu.tr

Doç. Dr. Mehmet Emre GÜLER
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
memre.guler@ikc.edu.tr

Özet

Gerek kalabalıklaşan dünya nüfusu ve artan ihtiyaçlar, gerekse bu olumsuzlukların beraberinde getirdiği dünya üzerindeki çıkar çatışmaları, enerji oyunları ve yozlaşma birçok alanda tehdit unsuru haline almıştır. Tüm bunların sonucu olarak sürdürülebilir bir çevre, kültürel değerler, inancaşal olgular, enerji, sürdürülebilir şehirler ve kalkınma, kısacası sürdürülebilir bir dünya yaratmak oldukça zor hale gelmiştir. Sürdürülebilir turizm, kaynakların gelecek nesillere de aktarılması gerekliliğine dayanmaktadır. Bu bağlamda gençler gelecek nesillerde bu kaynakları kullanmaya devam edeceklerinden, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik algılarını belirlemek önemlidir. Araştırmanın temel amacı, yavaş şehirlerde yaşayan ve o şehrin geleceğini oluşturmaya aday gençlerin sürdürülebilir çevre bilgilerini ve algılarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda, yavaş şehir olarak değerlendirilen Seferihisar ilçesinde yaşayan gençlerin çevre ve sürdürülebilir kalkınma algıları incelenmiş, veriler ise bölgede yaşayan gençlere uygulanan anketlerden elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir Kalkınma, Yavaş Şehir, Seferihisar, Sürdürülebilir Turizm.*

Perceptions of Z Generation Who Lives in Slow City about Environment and Sustainable Development: The Case of Seferihisar

Abstract

Both the crowded world population and increasing needs, as well as conflicts of interest around the world, energy games, and corruption which is bringing together these drawbacks, has become a threat in many areas. As a result of these, creating sustainable environment, cultural values, religious facts, energy, sustainable cities and development, in short creating sustainable world become quite difficult. Sustainable tourism is based on the necessity of the transfer of requirements of the resources to future generations. In this context, because of the reason of young generation's usage of these sources, it is important to determine their perceptions about sustainable development. Main purpose of this study is to determine the knowledge and the perception of young people lived in slow city about sustainability and the environment. In this context, young people's perceptions', who live in Seferihisar district where is considered as Slow City, about the environment and sustainable development have been analyzed; data were obtained from questionnaires that is implemented to young people who live in the region.

Key Words: *Sustainable Development, Slow City, Seferihisar, Sustainable Tourism.*

¹ Bu çalışma 14-16 Mayıs 2015 tarihleri arasında düzenlenen Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresinde sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

Giriş

Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan makineleşme ve fabrikaların artışı kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Kentleşme ile şehirlerin doğal güzellikleri ve doğal kaynakları istila edilmiş ve kaynaklar sınırsız inanişle büyük tahribatlar yapılmıştır. Ayrıca artan nüfus da bu tahribatı desteklemiştir. Fakat kaynakların sanıldığı gibi sınırsız olmadığı, ekosistemin tahrip edildiği ve büyümenin sınırı olması gerektiği fark edilmiştir. Böylelikle kaynakların devamlılığının sağlanması için sürdürülebilirlik olgusu önem kazanmıştır. Sürdürülebilirlik, insanların bugünkü ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesilleri de göz önüne alarak üretim ve tüketim faaliyetlerinde bulunmalarını kapsamaktadır. Kaynakların elde edilmesi ve kullanımı aşamasında çevresel değerler göz önüne alınmalıdır.

Sürdürülebilirliğin önemini fark eden destinasyonlar, hem kaynaklarının ve özelliklerinin geleceğe aktarılmasını sağlamak, hem de diğer destinasyonlardan farklılaşma yoluna gitmek amacıyla alternatif eğilimlere yönelmişlerdir. Bu yönelimlerden biri de Yavaş Şehir (Cittaslow) hareketidir.

Yavaş Şehir (Cittaslow) günümüzde 28 ülkede 182 üyeye ulaşmıştır. Pek çok destinasyon da bu harekete katılmak amacıyla başvurularında bulunmaktadır. Türkiye’de bu harekete katılan ilk bölge İzmir ilinde yer alan Seferihisar ilçesidir. Seferihisar, 28 Kasım 2009 tarihinde İtalya’da Cittaslow Uluslararası Koordinasyon Komitesi toplantısında ”Yavaş Şehir (Cittaslow)” unvanını elde etmiş ve “salyangoz” logosuyla temsil edilen şehirlerden biri olmuştur. Günümüzde ise Türkiye’de 11 destinasyon Yavaş Şehir unvanına sahiptir.

Yavaş Şehirler sürdürülebilirliği destekleyen destinasyonlardır. Yavaş Şehir olarak değerlendirilebilmek için bazı faktörler göz önüne alınmaktadır. Bunlar içerisinde çevre politikaları, altyapı, kentin dokusu, yerel üretim ve ürünlerin desteklenmesi, konukseverlik gibi kriterler bulunmaktadır. Bu kriterlerin pek çoğunun sürdürülebilir kalkınma ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

Destinasyonların Yavaş Şehir olarak nitelendirilmesi, o destinasyonun cazibe merkezi olması ve turizm faaliyetlerini yürütmesi için önemli bir unsurdur. Ancak bundan daha önemli olan o destinasyonun Yavaş Şehir olarak kalabilmesi yani başta sağladığı kriterleri koruması ve geliştirebilmesidir. Bunu sağlamak için destinasyona ilişkin tüm aktörlerin birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Böylelikle var olan yerel kültür Yavaş Şehir olgusu ile desteklenecek ve gelecek nesillere veri olarak aktarılacaktır. Bu verilerin ve içinde bulunduğu geliştirilmiş kültürün de yardımıyla gelecek nesiller içinde buldukları destinasyonun doğal ve kültürel miraslarını yaşatmaya devam edebileceklerdir.

Çalışmada Türkiye’de Yavaş Şehir hareketine ilk katılan bölge olan Seferihisar destinasyonunda yaşayan ve Z Kuşağı olarak nitelendirilen 2000 yılı ve sonrası doğumlu nüfusun bu olguya bakışları ve bu olguya ilgili konular hakkında ne ölçüde bilgi sahibi oldukları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Z kuşağına değinilecek olursa; bu kuşakta bulunan ve bulunacak bireylerin 2000 ve 2020 yılları arasında dünyaya geldiği ve geleceği öngörülmektedir. Bu kuşak “internet kuşağı” veya “kristal kuşak” olarak da adlandırılmakta, teknolojiyle ve teknolojik gelişmelerle iç içe gelişim göstermektedir (Adıgüzel vd., 2014; 174). Bu kuşağın bilgiye kolay ulaşan, aynı anda birçok konu ile ilgili olabilen ve iletişim araçlarını etkili kullanabilen bir kuşak olduğu söylenebilir. Çağın olanaklarına hızlı erişim sağlayabilen ve kullanabilen bu kuşak aynı zamanda içinde yaşadığı destinasyonun ve ülkenin de geleceğidir. Çalışmada bu gelecek neslin iletişim olanaklarına bu kadar sahipken çevre ve sürdürülebilirlik ile ilgili bilinçlendirilmelerini sağlayacak ne gibi uygulamalarda bulunulabileceği önerilmiştir.

Literatür Taraması

Sürdürülebilirlik 1970’li yıllardan bu yana önemi giderek artan ve sadece ulusal boyutlarda değil, uluslararası boyutlarda da önemi anlaşılan bir olgu halini almıştır. Sürdürülebilir

kalkınmanın temelinde kaynakların korunması ve geliştirilmesi bulunmaktadır (Küçükaslan, 2012: 9). Sürdürülebilirlik kavramı nüfus ve çevre arasındaki ilişkilerin düzen bozucu, ürkütücü sonuçlarından ortaya çıkmıştır. İnsanlar nüfus artışı ile yaşanan doğal kaynakların aşırı tüketimine karşı tavır almış ve büyümenin bir sınırı olduğunu fark etmişlerdir (Demir ve Çevirgen, 2006).

Sürdürülebilirlik, insanların içerisinde buldukları doğal, sosyal ve kültürel çevrede göstermiş oldukları faaliyetleri ile bu çevreler arasındaki denge durumudur (Middleton ve Hawkins, 1998:247).

“Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir” (UNWTO, 2014).

Sürdürülebilir turizm anlayışında, bilginin, üretim yöntemlerinin, medeniyetin ve kültürün yanında doğal kaynakların da nesilden nesile aktarıldığı görülmektedir. Böylece sonraki nesillere olan “yaşam kalitesinin uygarlık yoluyla yükseltilmesi” sorumluluğu sürdürülebilir turizmde vurgulanmaktadır (Yıldız, 2009: 60).

İnsanlar kıt kaynaklardan kendi sonsuz ihtiyaçlarını karşılarken bu kaynakların hem bugünü hem de gelecekte yaşayacak insanları göz önüne alarak kullanmalarını merkezine alan farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizm bağlamında ele alınan yaklaşımlardan biri de “Yavaş Şehir (Cittaslow)” hareketidir.

Yavaş Şehir hareketi özellikle nüfusu az olan bölgelerde “alternatif kentsel gelişim modeli” olarak tanımlanmaktadır. Bu gelişim yenilenebilir enerji kaynakları, hava ve su kalitesi, biyolojik çeşitlilik, yaşam kalitesinin gelişimi ve ekonomi, ekoloji ve kaynakları kapsayıcı uygulamalar ile sağlanmaktadır. Bu da sürdürülebilir kentleşme politikaları ile uyum göstermektedir (Keskin, 2012: 94).

Yavaş Şehir, küreselleşme sonucu tahrip edilen şehirlerin dokusunu, sakinlerini ve standartlaşan yaşam tarzını ve yerel özelliklerin ortadan kaldırılmasını önlemek amacıyla “Slow Food” hareketinden ortaya çıkmış bir kentler birliğidir. “Slow Food” hareketi Yavaş Şehir düşüncesinin bir ön aşamasıdır. İtalya’nın Roma şehrindeki gastronomi gazetecisi Carlo Petrini tarafından bir “fast-food” zincirinin İspanyol Merdivenlerine “fast-food” restoranı açma planına tepki olarak 1986 yılında kurulmuş olup küreselleşmeye karşı bir harekettir. “Slow Food” sürdürülebilir tarım ve balıkçılık ile sağlıklı yapılan hayvancılığı desteklemekte, çevre kirliliği ve genetiği değiştirilmiş gıdalara karşı gelmekte ve eski el sanatlarını teşvik etmektedir (Ergüven, 2011: 202). 1999 yılında Paolo Saturnini tarafından ortaya konan Yavaş Şehir hareketi ise kentlerin yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlayan bir oluşumdur. Günümüzde 28 ülkede 182 üyeye yayılan Yavaş Şehir hareketi aynı zamanda “Slow Food” felsefesini de kentsel boyuta taşımaya hedeflemektedir (Cittaslow Turkey b, 2015).

“Yavaş Şehir hareketi, insanların birbirleriyle iletişim kurabilecekleri, sosyalleşebilecekleri, kendine yeten, sürdürülebilir, el sanatlarına, doğasına, gelenek ve göreneklerine sahip çıkan ama aynı zamanda alt yapı sorunları olmayan, yenilenebilir enerji kaynakları kullanan, teknolojinin kolaylıklarından yararlanan kentlerin gerçekçi bir alternatif olacağı hedefiyle yola çıkmış bir oluşumdur” (Cittaslow Turkey b, 2015).

Mayer ve Knox (2006:322) Yavaş Şehir’i “halkın ve liderlerin yerel tarihe önem verdiği ve daha iyi ve daha sürdürülebilir yollarla gelişim bağlamında yöreden faydalanılan yerler” olarak tanımlamaktadır.

Yavaş Şehir kavramı ile turizm arasında sürdürülebilir yaşam ve turizmin sürdürülebilirliği bağlamında yakın bir ilişki bulunmaktadır (Coşar, 2014). Yavaş Şehir hareketi sürdürülebilir şehir gelişimine alternatif olarak ortaya çıkmıştır (Sezgin ve Ünüvar, 2011). Yavaş Şehir olarak kabul edilen bölgeler turizm potansiyeline katkıda bulunarak yerel sürdürülebilirlik için fırsat vermekte ve ayrıca 3 E (Ekonomi (Economic prosperity), Çevre (Environmental protection) ve Eşitlik (Equity)) arasındaki dayanışma ile şehir gelişimini desteklemektedir (Mayer ve Knox, 2006: 317). Sürdürülebilirliği, ekosistemdeki çeşitliliğin ve yenilenemez kaynakların gelecek nesillere aktarılabilmesi için insanın ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerinin kontrol altına alınması olarak tanımlandığında çevrenin ön plana çıkarıldığı bir yaklaşımdan söz edilmektedir (Keskin, 2012: 94). Yavaş Şehir kriterleri incelediğinde 7 farklı başlıkta kriterlerin yer aldığı görülmektedir. Bu ana kriterler ve içerdikleri alt kriterler aşağıdaki gibi listelenmiştir. (Cittaslow Turkey a, 2016):

1. Çevre politikaları

- 1.1. Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi *
- 1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi*
- 1.3. Halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması
- 1.4. Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması *
- 1.5. Endüstriyel ve evsel atık ayrıştırılmasının desteklenmesi
- 1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması *
- 1.7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu
- 1.8. Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi
- 1.9. Görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması
- 1.10. Kamusal ışık kirliliğinin azaltılması *
- 1.11. Hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi
- 1.12. Biyo çeşitliliğin korunması

2. Alt yapı politikaları

- 2.1. Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları
- 2.2. Mevcut bisiklet yollarının araç yollarıyla kilometre üzerinden karşılaştırılması*
- 2.3. Metro ve otobüs durakları gibi aktarma merkezlerinde bisiklet park yerleri
- 2.4. Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması*
- 2.5. Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması *
- 2.6. Aile hayatı ve hamile kadınlar için girişimler*
- 2.7. Sağlık hizmetlerine onaylanmış ulaşılabilirlik
- 2.8. Kent merkezlerinde malların sürdürülebilir dağıtımı
- 2.9. Şehir dışında çalışan şehir sakinlerinin oranı *

3. Kentsel yaşam politikaları

- 3.1. Kentin direnci için planlama **
- 3.2. Kente ait değerlerin iyileştirilmesi, kent merkezlerinin ve kamu binalarının değerlerinin artırılması için programlar*
- 3.3. Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması **
- 3.4. Kentsel yaşanabilirliğin artırılması
- 3.5. Marjinal alanların tekrar değerlendirilip kullanılması *
- 3.6. Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması *
- 3.7. Sürdürülebilir mimari için hizmet masası oluşturulması *
- 3.8. Kentin internet ağına sahip olması *
- 3.9. Kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması*

- 3.10. Tele çalışmanın geliştirilmesi
- 3.11. Kişisel sürdürülebilir kentsel planlanmanın teşviki
- 3.12. Sosyal altyapıyı desteklemek
- 3.13. Kamusal sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki *
- 3.14. Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi **
- 3.15. Yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanların yaratılması *
- 3.16. Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması *
- 3.17. Yeşil alanlarda kullanılan beton miktarı

4. Tarım, turistik, esnaf ve sanatkâra yönelik politikalar

- 4.1. Agroekolojinin geliştirilmesi**
- 4.2. El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması *
- 4.3. Geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatların değerinin artırılması *
- 4.4. Kırsal bölgede yaşayanların hizmetlere erişimini artırarak kırsal bölgelerin değerini arttırmak*
- 4.5. Kamuya ait restoranlarda (okul kantinleri, aş evleri vb) yerel, mümkünse organik ürünlerin kullanılması *
- 4.6. Kişisel kullanımda ve yemek sektöründe tat eğitimlerinin verilmesi ve mümkünse organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşvik edilmesi *
- 4.7. Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması *
- 4.8. Otel kapasitelerin artırılması *
- 4.9. Tarımda GDO kullanımının yasaklanması
- 4.10. Önceden tarım için kullanılmış alanların kullanımı hakkındaki imar planları için yeni fikirlerin varlığı

5. Misafirperverlik, farkındalık ve eğitim için planlar

- 5.1. İyi karşılama*
- 5.2. Esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını arttırmak*
- 5.3. Yavaş güzergahların mevcut olması
- 5.4. Önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılım sürecini sağlayacak aktif tekniklerin benimsenmesi
- 5.5. Eğitimciler, yöneticiler ve çalışanların Cittaslow temaları hakkında sürekli eğitim görmesi **
- 5.6. Sağlık eğitimleri
- 5.7. Yöre halkına Cittaslow'un anlamı hakkında sistematik ve kalıcı eğitim vermek *
- 5.8. Cittaslow üzerine yerel yönetim ile çalışan derneklerin aktif varlığı
- 5.9. Cittaslow kampanyalarının desteklenmesi *
- 5.10. Cittaslow logosunun internet sayfasında ve antetli kağıt üzerinde kullanımı *

6. Sosyal uyum

- 6.1. Azınlıklara yönelik ayrımcılığa karşı çalışmalar
- 6.2. Farklı etnik kökene sahip insanların aynı mahallede yaşaması
- 6.3. Engelli kişilerin entegrasyonu
- 6.4. Çocuk bakımının desteklenmesi
- 6.5. Genç neslin istihdam durumu
- 6.6. Yoksulluk
- 6.7. Toplumsal ortaklıklar/sivil toplum kuruluşların mevcudiyeti
- 6.8. Farklı kültürlerin entegrasyonu
- 6.9. Politikaya katılım
- 6.10. Belediyenin kamu konut yatırımı
- 6.11. Gençlik faaliyetlerinin yürütüldüğü bir alanların ve bir gençlik merkezinin mevcudiyeti

7. Ortaklıklar

- 7.1. Slowfood aktiviteleri ve kampanyaları için destek
- 7.2. Doğal ve geleneksel yiyecekleri Slowfood veya diğer kurumlar ile desteklemek
- 7.3. Eşleştirme projelerini desteklemek ve gelişmekte olan ülkelerin Cittaslow ve Slowfood felsefelerinin yayılmasını da sağlayacak şekilde gelişmeleri için işbirliği yapmak

Kriterlere ait alt kriterlerin yanlarında bulunan tek yıldız o maddenin zorunlu olduğunu, çift yıldız ise o madde ise geleceğe ilişkin yapılması istenen kriterleri ifade etmektedir.

Kriterlerin pek çoğunda sürdürülebilirliği destekleyen kurallar bulunduğu görülmektedir. Özellikle kriterler arasında çevre önemli bir yer tutmaktadır. Çevre politikalarında hava, su ve toprak kalitesinin önemsenmesi, çevreye uyumlu yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasının teşvik edilmesi, evsel ve endüstriyel atıkların geri dönüşümünün desteklemesi ve yaygınlaşması Yavaş Şehir'in öncelikleri arasında bulunmaktadır (Keskin, 2012: 94). Türkiye'de Yavaş Şehir hareketine katılan ilk bölge İzmir ilinde yer alan Seferihisar ilçesidir. Seferihisar Türkiye'nin ilk, dünyanın 129' uncu sakin şehridir. Seferihisar, 28 Kasım 2009 tarihinde İtalya'da Yavaş Şehir Uluslararası Koordinasyon Komitesi toplantısında "Yavaş Şehir" unvanını elde etmiş ve yavaş şehirlere verilen "salyangoz" logosuna sahip olmuştur. Seferihisar'dan sonra Türkiye'de pek çok bölge yavaş şehir olmak için komiteye başvurmuştur (Tunagil, 2010). Bugün Türkiye'de 11 destinasyon Yavaş Şehir unvanına sahiptir. Bu bölgeler Akyaka, Gökçeada, Halfeti, Perşembe, Seferihisar, Şavşat, Taraklı, Uzundere, Vize, Yalvaç ve Yenipazar'dır. (Cittaslow International, 2016).

Metodoloji

Araştırmanın amacı ve önemi

Son dönemlerde yoğun bir ilgiye maruz kalan sürdürülebilirlik ve çevre konularının gençler açısından bilinirliği ve duyarlılık düzeyi, bu kavramları geleceğe taşıyacak, yani sürdürülebilir kılacak olan önemli unsurlardan biridir. Bu fikir ile ortaya çıkılan bu araştırmanın amacı, yavaş şehirlerde Z Kuşağı gençlerin sürdürülebilir kalkınma ve çevre algıları hakkındaki farkındalıklarını tespit etmektir. Bu amaçla Türkiye'nin ilk, dünyanın 125. yavaş şehri olarak kabul edilen Seferihisar ilçesi örnek olarak alınmış ve veriler bu destinasyondan toplanan anketlerden elde edilmiştir.

Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları

Araştırmanın evrenini, 2015 yılı bahar döneminde Seferihisar da yaşayan, Z Kuşağı grubunda yer alan 2000 yılı ve sonrası doğumlu bireyler oluşturmuştur. Çalışma ilçede yer alan beş lise içerisinde gerçekleştirilmiş olup, verilerin bir kısmı öğretmenlerden destek alınarak, bir kısmı ise okul çıkışlarında elde edilmiştir. İZKA (2013), 2014-2023 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantıları Seferihisar İlçe Raporuna göre 2011 yılında 5241 kişi olan genç nüfus sayısı, 2016'da 5452 ye çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu veriler göz önüne alınarak ortalama evren 5000 olarak belirlenmiş, Evren büyüklüğü 5000 olan araştırmalar için örneklem sayısının en az 357 olması gerekliliği göz önüne alınarak (Yazıcıoğlu ve Erdoğan,2004: 50), 400 adet anket dağıtılmıştır. Bu anketlerin 39 tanesi eksik verilerden dolayı çıkarılmış ve analizler toplam 361 adet anket üzerinden yapılmıştır. Çalışmanın sınırlılığı, sadece Seferihisar ilçesinde yaşayan gençlerin sürdürülebilir kalkınma ve çevre algıları tespit edilmeye çalışılmasıdır. Bu çalışmanın daha farklı bölgelerde ve daha geniş toplumsal kitleler üzerinde uygulanması, gençlerin sürdürülebilir kalkınma ve çevre algılarının tespitinde daha fayda yaratacık olacaktır. Bu bakımdan bu çalışma gelecek çalışmalara ışık tutucu ve destekleyici niteliktedir.

Araştırmanın yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıların sürdürülebilir kalkınma ve çevre algılarını tespit etmek için oluşturulan bir anket formu kullanılmıştır. Bu anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular, ikinci bölümde ise sürdürülebilir kalkınma ve çevre algılarını tespit etmeye yönelik 48 madde yer almaktadır. Bu anketin oluşturulmasında Azapagıç vd. (2003)'nin geliştirdiği ve çalışmalarında kullandığı anketten faydalanılmıştır. Araştırmanın son bölümünde ise yavaş şehir kavramının Seferihisar'a getirdiği avantaj ve dezavantajların gençler tarafından nasıl algılandığının tespitine ilişkin açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırma verileri 2015 yılı Mart ayında Seferihisar'da yaşayan, Z Kuşağı yaş grubunda yer alan bireylerden elde edilmiştir. Çalışma ilçede yer alan beş lise içerisinde gerçekleştirilmiş olup, verilerin bir kısmı öğretmenlerden destek alınarak, bir kısmı ise okul çıkışlarında elde edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi istatistik paket programıyla yapılmıştır. Açık uçlu sorular ise içerik analizine tabi tutulmuş ve genel yargılar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasında ilk olarak katılımcıların demografik özellikleri ve diğer açıklayıcı sorular yer almaktadır. Araştırmaya katılanların cinsiyet, yaş, kaçınıcı Sınıfta okudukları, okullarında sürdürülebilirlik ya da çevre ile ilgili derslerinin olup olmadığı ve kendilerinin bu dersleri alıp almadıklarına yönelik dağılımlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %58,7'inin (n=212) kadın, %41,3'ünün (n=149) ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında ise büyük çoğunluğunun (%60,1 - n=217) 15-17 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların yalnızca %5,8'i (n=21) 21-23 yaş aralığını temsil etmektedir. 18-20 yaş aralığını oluşturanların oranı ise %34,1'dir (n=123). Her ne kadar çalışmada Z Kuşağının değerlendirilmesi yapılmak istense de aynı sıraları paylaşan ve literatürde bu kuşak içerisinde değerlendirilmeyen katılımcıların da etkileşimde buldukları gruba uyum sağlayacakları düşünülerek değerlendirme kapsamında kalması uygun görülmüştür. Katılımcıların %45,4'ü (n=164) 9. sınıf öğrencisi iken, 10. sınıf öğrencilerinin sayısı %42,1 (n=152) olarak gözlemlenmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri ve diğer belirleyici sorular

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	212	58,7
	Erkek	149	41,3
Yaş	15 – 17	217	60,1
	18– 20	123	34,1
	21– 23	21	5,8
	24 ve üzeri	-	-
Sınıfı	9. Sınıf	164	45,4
	10. Sınıf	152	42,1
	11. Sınıf	45	12,5
	12. Sınıf	-	-
Okulunuzda Sürdürülebilirlik ya da çevre dersi var mı?	Evet	42	11,6
	Hayır	319	88,4
Sürdürülebilirlik ve Çevre Derslerini Alıyor musunuz?	Evet	27	7,5
	Hayır	334	92,5

“Okulunuzda sürdürülebilirlik ya da çevre dersleri var mı” sorusuna katılımcıların %11,6 sı (n=42) evet, % 88,4 ü (n= 319) hayır yanıtını verirken, “sürdürülebilirlik ve çevre derslerini alıyor musunuz?” sorusuna ise katılımcıların % 7,5’i (n=27) evet yanıtını verirken, %92,5’i (n= 334) ise hayır yanıtını vermişlerdir. Bu durum liselerde sürdürülebilirlik ve çevre hususundaki derslerin yaygın olmadığı ve katılımcıların sadece % 7,5 inin çevre ve sürdürülebilirlikle ilgili dersler aldıklarına işaret etmektedir. Sürdürülebilir çevre ile ilgili eğitimler tabii ki sadece dersler ile sınırlanamaz, toplumun her kesiminde ahlaki sorumluluk içerisinde düşünülmesi yaygınlaştırılması ve uygulanması gereken bir konudur.

Tablo 2. Katılımcıların sürdürülebilir kalkınma ve çevre ile konular hakkındaki bilgi düzeyleri

		N	Ort.	S.S.
1. Çevresel Sorunlar	Asit Yağmuru	361	1.88	1.09
	Hava Kirliliği	361	3.02	1.32
	Biyolojik Çeşitlilik	361	2.09	0.97
	İklim Değişikliği	361	2.73	1.27
	Ormanların İmara Açılması	361	1.95	1.26
	Doğal Kaynakların Tükenmesi	361	2.57	1.32
	Çölleşme	361	2.23	1.30
	Ekosistem	361	1.82	1.09
	Küresel Isınma	361	2.47	1.37
	Ozon tabakasının incilmesi	361	2.10	1.31
	Fotokimyasal Duman	361	1.52	0.92
	Katı Tuzluluk	361	1.37	0.84
	Atık Su	361	2.56	1.41
	Kirlilik	361	3.00	1.55
2. Çevre Mevzuatı, Politika ve Standartlar	EU EMAS *Avrupa Birliği Çevre Yönetim Sistemi	361	1.27	0.73
	Floransa Sözleşmesi	361	1.20	0.62
	Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)	361	1.26	0.57
	ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi	361	1.29	0.64
	Kyoto Protokolü	361	1.16	0.45
	Kloroflorokarbonlar (CFCs)	361	1.16	0.45
	Montreal Protokolü	361	1.24	0.67
	Rio Deklarasyonu	361	1.27	0.63
3. Çevresel Araçlar, Teknolojiler ve Yaklaşımlar	Temiz Teknoloji	361	1.92	1.11
	Çevreye duyarlı tasarımlar	361	2.23	1.34
	Eko etiketli yakıtlar	361	1.70	1.15
	Endüstriyel hücreler	361	1.50	0.88
	Ekoloji	361	1.72	0.99
	Yaşam döngüsü ve geri dönüşüm değerlendirmeleri	361	2.25	1.31
	Çevreye duyarlı üretim	361	2.37	1.34
	Yenilenebilir enerji teknolojileri	361	2.15	1.31
	Üretilen ürünlerin bakımında çevreye duyarlılık	361	2.21	1.31
	Atıkların azaltılması	361	2.28	1.37
4. Sürdürülebilir Gelişim	Sürdürülebilir gelişim ile ilgili tanım ve kavramlar	361	1.75	1.01
	Sürdürülebilir kalkınma bileşenleri	361	1.65	0.89
	Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları	361	1.62	0.85
	Alınan önlemler ve ilkeler	361	1.84	1.19
	Nüfus artışı	361	2.16	1.33
	Nesiller arasındaki ve her neslin kendi içerisindeki nesil adaleti	361	1.98	1.27
	Yoksulluk, nüfus, tüketim ve çevre bozulması arasındaki bağlantı	361	2.03	1.32
	Paydaşların katılımı	361	1.52	0.97

	Dünyanın taşıma kapasitesi	361	1.57	0.93
	Sosyal sorumluluk	361	2.20	1.46
	Mühendislerin ve tasarımcıların sürdürülebilir gelişime tepkisi	361	1.74	1.11
	Şirketlerce sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için yapılan eylemler	361	1.66	1.00
5. Sürdürülebilir Gelişimin Önemi	Kişisel Olarak	361	2.02	1.33
	Ülkesel Olarak	361	1.85	1.11
	Dünya Çapında	361	1.75	1.07
	Gelecek Nesillere Miras Olarak	361	2.18	1.46

Araştırmanın ikinci kısmında Seferihisar’da yaşayan gençlerin sürdürülebilir kalkınma ve çevre algıları tespit edilmeye yönelik sorulan sorularla bu konulardaki algı düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre;

1. “Çevresel Sorunlar” başlığı altındaki çevre sorunlarıyla ilgili bilgi düzeyleri ortalamasının altında çıkmıştır. Ortalaması 3 ve üzeri olan “hava kirliliği” ve “kirlilik” sorunları en çok bilinen çevresel sorunlar olarak ortaya çıkmıştır.
2. “Çevre Mevzuatı, Politika ve Standartlar” başlığı altında bulunan mevzuat, politika ve standartlarla ilgili bilgi düzeylerinin 2’den daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir.
3. “Çevresel Araçlar, Teknolojiler ve Yaklaşımlar” başlığı altında verilen terim ve bilgilerle ilgili bilgi düzeylerinin ortalamasının altında olduğu tespit edilmiştir. En yüksek ortalamayı 2,28 ortalama ile “atıkların azaltılması” yaklaşımı değerlendirmiştir.
4. “Sürdürülebilir Gelişim” başlığı altında ise en yüksek ortalama değerini 2,20 ile “sosyal sorumluluk” maddesi almıştır. Bu başlık altındaki ikinci yüksek bilgi düzeyi ortalaması ise 2,16 ortalama ile “nüfus artışı” maddesinde ortaya çıkmıştır.
5. “Sürdürülebilir Gelişimin Önemi” başlığı altında bu gelişimin kimler için önemli olduğuyla ilgili önermeler verilmiştir. En yüksek ortalama 2,18 ile “gelecek nesillere miras olarak” ifadesinde ortaya çıkmıştır. Bunu sırasıyla 2,02 değeri ile “kişisel olarak”, 1,85 değeri ile “ülkesel olarak” ve 1,75 değeri ile “dünya çapında” önermeleri izlemiştir.

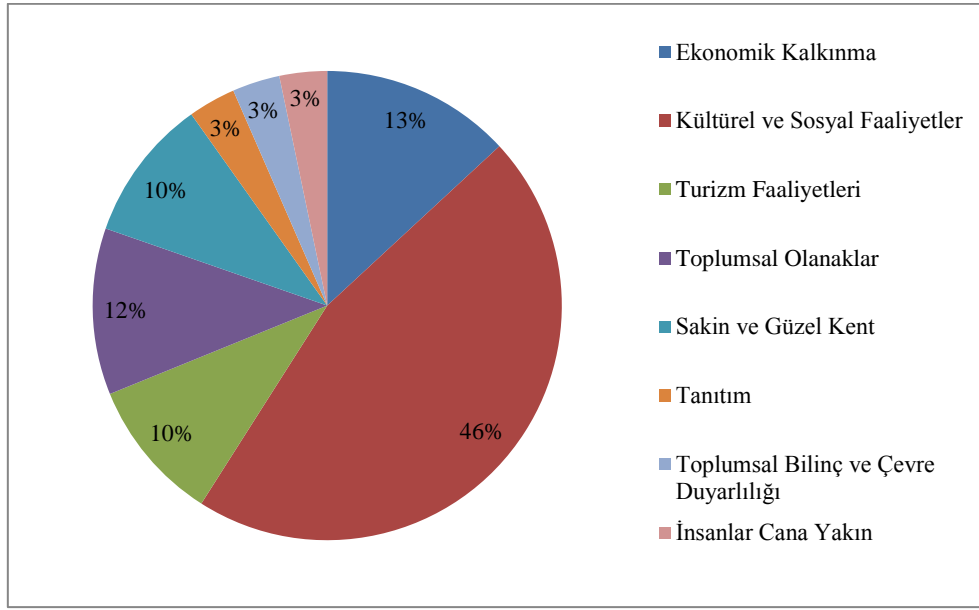
Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında örnekleme kapsayan genç nüfusun çevresel sorunlarla ve bu sorunları ortadan kaldırmaya yönelik yapılan antlaşmalar, politikalar ve standartlarla ilgili bilgilerinin çok düşük düzeyde olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra yine aynı şekilde çevresel sorunların giderilmesi için kullanılan yaklaşımlar, araçlar ve teknoloji ile ilgili bilgilerin de düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Sürdürülebilir gelişim ile ilgili düşük bilgi ve algı düzeyleri bunun önemini de tam olarak kavrayamadıkları sonucuyla desteklenmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde katılımcılara, yavaş şehirlerde yaşayanların ekonomik, sosyal, toplumsal ve fiziksel yönden ne gibi faydalar sağladığına ilişkin açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan tüm örneklemden araştırmanın bu kısmına katılması istenmiştir ancak katılımcılardan sadece 56’sı bu bölüme katkı sağlamıştır. Verilen cevapların yönü aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 3. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdiği yanıtların yönü

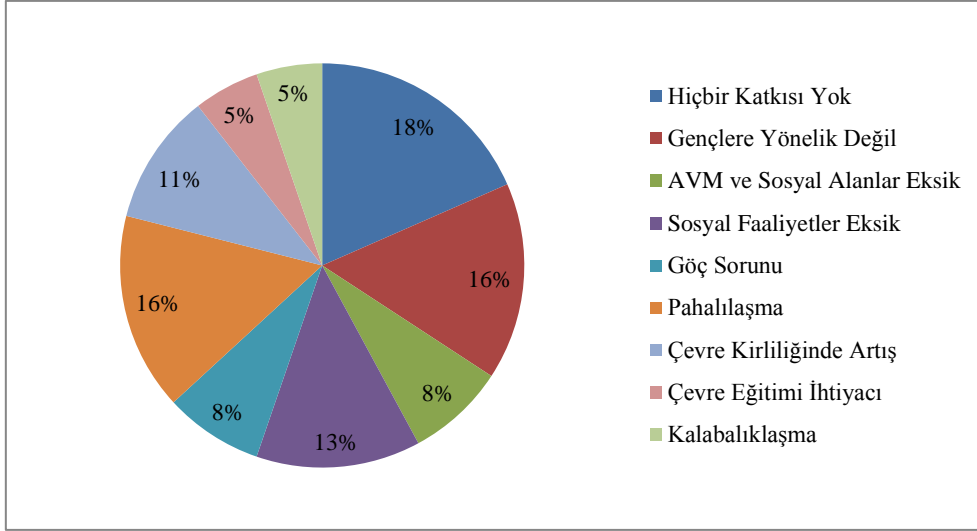
	Erkek	Kadın	Toplam
Olumlu yönde katılım gösterenler	11	22	33
Olumsuz yönde katılım gösterenler	12	9	21
Ne olumlu ne de olumsuz olanlar	2	-	2
Toplam	25	31	56

Olumlu yönde yanıt verenlerin genel olarak belirtmiş olduğu konular yörede düzenlenen kültürel ve sosyal faaliyetlerin arttığı yönündedir. Yavaş Şehir unvanının hak edilmesinin ardından yöreye davet edilen sanatçılar, düzenlenen sergi, panayır ve şenliklerin artışı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra bu kültürel ve sosyal faaliyetlerin artışı itibariyle yörenin ekonomik olarak gelişim gösterdiği, turizm faaliyetlerinde artış meydana geldiği ve yöre halkının yararlandığı toplumsal olanakların arttığı yönünde bağlantılı görüşler de bildirilmiştir. Olumlu yönde yanıt veren katılımcılar yavaş şehir olmanın yörenin daha sakin ve güzel olarak algılanmasına ve yörenin tanıtılmasına da katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bu bulguların yanı sıra yörede yaşayan sakinlerin toplumsal bilinç ve çevre duyarlılıklarının da giderek arttığı ifade edilmiştir.

Şekil 1. Olumlu yanıtlarının dağılımı

Olumsuz yönde yanıt verenler genel olarak yavaş şehir olmanın yöreye hiçbir katkı sağlamadığını aksine şehri genç nüfus için sıkıcı bir hale getirdiğini ve gençlerin alışveriş merkezi ve sosyal alanlara ve gençlere yönelik sosyal faaliyetlere ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. Yavaş şehir olmanın yöreye getirdiği olumsuzluklara ek olarak dışarıdan çok fazla göç alındığı ve göç eden bu insanların yöreyle uyum sağlarken yörenin genel yapısını bozduğu ifade edilmiş böylelikle yörenin daha kalabalık ve dolayısıyla daha pahalı bir hale geldiği belirtilmiştir. Kalabalıkla birlikte çevre kirliliğinin de arttığı ve insanların bu konuda eğitim almaları gerekliliği de diğer bir olumsuz görüş olarak bildirilmiştir.

Şekil 2. Olumsuz yanıtların dağılımı.

Araştırmanın üçüncü kısmında yapılan frekans analizleri sonucunda ortaya çıkan yüzdelere bakıldığında, örneklemin yaşadığı şehirden genel anlamda memnun olduğu söylenebilir. Ancak bu memnuniyet ya da memnuniyetsizliklerin belirtilmesinde katılımcıların yeterli bir şekilde bilgilendirilmediği ya da eğitilmediği yargısı ortaya çıkmaktadır. Bu yargı da soruları yanıtlayanların verdiği cevaplarla sınırlıdır. Az çoğun delili olmakla birlikte yörede yaşayan gençlerle birlikte çeşitli yaş gruplarından seçilecek örneklemin karşılaştırılarak konu ile ilgili fikirleri analiz edilebilir.

Sonuç

Yavaş şehir ve sürdürülebilirlik kavramlarına yönelik hem akademik çalışmalar hem de sektörle ilgili söylemler gün geçtikçe artmakta, birçok sektörde olduğu gibi turizm alanında da önemli birer kavram haline almaktadır. Gerek akademik çalışmalar gerekse sektörle ilgili yazında 'turizmin' temellerinin doğal ve kültürel değerler olduğu sıklıkla görülmektedir. Doğayı ve turizmi bütünleştiren projeler yaratma güdüsü çevreci ve sürdürülebilir bir yaklaşım sergilemeyi hedefleyen çevrelerce yoğun olarak dillendirilmektedir. Ayrıca performans ölçüleri, vatandaş katılımını sağlayıcı mekanizmalar ve sürekli stratejik değerlendirmeler sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında hayati önemi olan araçlar olarak vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ve çevre hususunda bu ve benzeri birçok görüş yaygın şekilde sunulmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı ve gelecek nesillere taşınması gerekliliği de bu konudaki literatürde farklılık yaratacak bir diğer boyuttur. Bu amaçla yürütülen bu çalışmada, sürdürülebilir bir doğa, yavaş şehirler, koruma alanları, çevre dostu planlamalar, çölleşme, ağaçlandırma, azot emisyonu gibi bir çok kavramla iç içe olan bir destinasyonda yaşayan gençlerin, bu kavramlara ve yaşanan gelişmelere olan ilgi ve bilgilerini ölçmek hedeflenmiştir.

Bu çalışma Seferihisar destinasyonunda yaşayan gençlerin çevre ve sürdürülebilir kalkınma hususundaki bilinç düzeylerini ölçmede fayda sağlayıcı olacak ve gelecek çalışmalara ışık tutacaktır. Z Kuşağındaki gençlerin çalışma sorularında yer alan birçok kavrama uzak oldukları gözlenmiştir. Bölgede yer alan bazı sivil toplum örgütleri aracılığıyla gençlerin bilinçlendirilmeye çalışılması ise geleceğe ışık tutmak için gerçekleştirilen önemli bir çabadır. Araştırma süresinde resmi eğitim kurumlarında yeterince verilmeyen çevre ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, gerek belediyenin yaptığı çalışmalarla, gerekse sivil toplum kuruluşlarının çabalarıyla önemli hale getirilmeye çalışılmakta ve kısıtlı şartlar altında gençlerin bilgilendirilmesi sağlanmaktadır.

Turizm işletmeleri için arzın oluşturulmasında doğal faktörlerin önemi büyüktür. Çevre duyarlılığı ve sürdürülebilir kalkınma konusu, turizm sektörü ve yaşanabilir bir dünya için büyük bir önem taşımaktadır. Kültürel ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği, ekolojik dengenin korunması gelecek nesillerin de bu kaynaklardan yararlanmasını sağlayacaktır. Sürdürülebilir kalkınma ve çevre dostluğu ancak toplumsal bilinç ile yerleşebilir. Bu bilinç genç yaşlarda ve eğitim ile ortaya çıkmaktadır. Bir yandan marka kent yaratma çabaları verilirken, unvan sahibi olma kaygısı taşınırken (yavaş yemek, yavaş şehir, yavaş kent), turizm politikaları oluşturulurken; diğer yandan da sürdürülebilir bir gelişim ve tüm bunların devamlılığı hususu göz önüne alınmalı, gelecek nesillerin kaderinin günümüz gençlerinin elinde olduğu unutulmamalıdır. Burada çocukların ve gençlerin bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi sağlanmalı ve bunun için çocuklar ve gençler için gelişim ve eğitim uzmanlarıyla işbirliği içerisinde olunmalıdır. Yapılan etkinlikler, festivaller ve yerel üretimlere çocukların ve gençlerin katılımı sağlanması ve öncelikli hale getirilmesi ise çok önemli bir unsur olacaktır. Bu sayede yeni nesil yerel ürünleri tanıyıp öğrenebilecek ve böylelikle kültürel miras aktarımı sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda çocuk bahçeleri ya da gençlik parkları gibi alanlarda yerel ürün üretimine dönük faaliyetlerin de sunulması, hem çocukların hem de gençlerin gelişimine önemli katkılar sağlayabilecektir. Buna ek olarak destinasyondaki boş alanların değerlendirilmesinin yanında çocuk ve gençlerin boş zamanları da değerlendirilmelidir. Yeni neslin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılayacağı bir ortamda yaşamaları, onları üretmeden tüketmenin gerçekleştiği yaşamdan uzaklaşılacaktır.

Kuşaklar arası geçişlerin yumuşak ve kayıpların olabildiğince az olduğu bir yapıda iletişim sağlamak, soyut ve somut mirasların korunması ve aktarımı, sürdürülebilirlik için büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Z Kuşağına yapılan yatırım ve aktarım bilinçlenmeyi sağlayacak, gelecekte artarak büyüyen farklı bir değer yaratacaktır.

Gelecek çalışmalarda, bu çalışmada ortaya konan bilgiler ışığında Z Kuşağının ve bununla birlikte yerel halkın tamamının çevre ve sürdürülebilir kalkınma konularına ilgilerinin ve bu konular hakkındaki bilinç düzeylerinin artırılmasına yönelik hem yerel halkın hem de eğitici ve yerel yöneticilerin katılımının sağlanacağı bir proje ortaya konabilir. Böylelikle Z Kuşağının ve toplumun çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konular hakkındaki bilgi eksikliklerinin “neden”leri ve atılması gereken adımların “nasıl”ları ortaya konabilir. Bunun yanı sıra, başta Türkiye’de bulunan yavaş şehirler olmak üzere Dünya’da bulunan diğer yavaş şehirlerde yaşayanların bilinç düzeyleri bir kıyaslama çalışması ile ortaya konabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel O, Batur H. Z. ve Ekşili N (2014), Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2014/1, Sayı:19, 165-182.
- Azapagiç A., Perdan S. Ve Shallcross D (2003). How much do engineering students know about sustainable development? The findings of an international survey and possible implications for engineering curriculum, *European Journal of Engineering Education*, Vol. 30 (1), 1-19.
- Cittaslow Turkey (a) <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler/>, Erişim Tarihi: 28.11.2016
- Cittaslow Turkey (b) http://cittaslowturkiye.org/?page_id=1063 Erişim Tarihi:10.02.2015
- Cittaslow International http://www.cittaslow.org/network/search?field_country_tid=30&field_network_target_id=All&title=-+Any+-, Erişim Tarihi: 28.11.2016.
- Coşar, Yeşim. (2014). Yavaş Şehir Olgusunun Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Algılanan Etkisi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*. 25 (2), ss. 226-240.
- Demir, Cengiz ve Çevirgen Aydın. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi – Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

- Ergüven, Mehmet H. (2011). Cittaslow – Yaşamaya Değer Şehirlerin Uluslararası Birliği: Vize Örneği. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 3 (2), ss. 201-210.
- İZKA (2013). 2014-2023 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantuları - Seferihisar İlçe Raporu. www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/2014-2023_ilce_ozet_raporu-seferihisar.pdf, Erişim Tarihi: 30.03.2015
- Keskin, Enes B. (2012). Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow), *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji Ve Politika Dergisi*. 8(1), ss. 81-99.
- Küçükaslan, Nazife. (2009). Özel İlgi Turizminde Niş Pazarlamanın Yeri. *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. 2(2), ss. 1-32 (e-dergi), <http://www.paradoks.org>. (Erişim Tarihi: 16.03.2015)
- Mayer, Heike ve Knox Paul L.. (2006). *Can the US learn from slow city movement*, <http://www.planetizen.com/node/21630>, Erişim Tarihi: 07.01.2015
- Middletown, Victor ve Hawkins Rebecca. (1998). *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*, Butterworth - Heinemann, Oxford.
- Sezgin, Mete ve Şafak, Ünüvar (2012). *Yavaş Şehir- Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması Ekseninde Konya*. Çizgi Kitapevi.
- Tunagil, Tuğrul. (2010). <http://v3.arkitera.com/h51930-yavas-sehrin-baskani-da-yavas.html>, Erişim Tarihi: 05.02.2015
- UNWTO, <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>, Erişim Tarihi: 30.01.2015
- Yazıcıoğlu, Y. ve S. Erdoğan.; (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldız, Özay. (2009). Türkiye’de Şarap Turizmi: Çeşme Örneğinde Ürün Geliştirme Modeli, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı, İzmir.